

ŠKOFJA LOKA V JUBILEJNEM LETU

Z darilno listino, v kateri je nemški cesar Oton II. podaril freisinškim škofom v posest pretežni del Sorškega polja, celotno Selško dolino in vzhodni del Poljanske doline, je bila Loka prvič omenjena v zapisanem viru.

Na tem ozemlju so bili Slovenci pred 1000 leti še redko naseljeni. Škofje so kmalu po prevzemu ozemlja začeli naseljevati na prazno loško zemljo nemško prebivalstvo. Na Sorško polje so naseljevali Bavarce, v prisojne bregove pod Ratitovcem tirolske kmete, v hribovje spodnjega predela Poljanske doline koroške Slovence. V 14. stoletju pa so škofje podelili okolico Železnikov furlanskim fužinarjem.

Silen kolonizacijski razmah je zahteval enotno in dobro urejeno upravo. Za sedež

nikom. Naselje pod loškim gradom se je hitro razvijalo in ga je že listina iz leta 1274 imenovala mesto Loka. V njem se je velik del meščanov ukvarjal z obrtjo in s trgovino, skoraj vsi pa so imeli zunaj mesta še nekaj polja. Obrtniki so bili organizirani v obrtna združenja, imenovana »cehi«, ki so varovala njihove pravice.

Mesto so v 14. stoletju obdali z obzidjem, skozi katero je vodilo petero vrat, zavarovanih s stražnimi stolpi. Ker je bil prostor znotraj obzidja zaradi večje varnosti bolj dragocen, so ga na gosto pozidali. Tako so nastale ozke ulice ob strnjeno postavljenih enonadstropnih in dvanadstropnih hišah. Kljub temu, da je bilo mesto obzidano, ni bilo povsem varno. Leta 1457 je vanj vdrl Jan Vitovec, vojskovodja celjskih grofov, in ga požgal. Leta 1476 so mesto napadli Turki na svojem pohodu v Poljansko dolino. Mesto je večkrat trpelo tudi zaradi kuge in požarov. Leta 1511 je mesto poškodoval potres, vendar je škof Filip II. poskrbel, da so ga že v nekaj letih popolnoma obnovili.

Gospodstvo freisinških škofov na loškem ozemlju je trajalo 830 let, to je do l. 1803, ko je Avstrija razglasila freisinško ozemlje za državno last. Upravno središče je bilo preneseno v Kranj. Gospodarska moč Loke je s tem pričela pešati. Razen tega je v Loki obrt s svojo cechovsko zasidranostjo in trgovsko tradicijo zavirala nastanek industrije. Ta se je v Loki začela razvijati šele v drugi polovici 19. stoletja, pravi razmah pa je industrija dobila šele po drugi svetovni vojni.

Življenje ljudi na tem ozemlju se je v stoletjih do današnjih dni spreminjalo. Z njim vred se je spreminjala tudi podoba krajev, le mesto samo je v arhitektonskem pogledu v glavnem ohranilo srednjeveško podobo. Škofja Loka je sredi prirodno in umetnostno bogate okolice postala med slovenskim mesti živ srednjeveški dragulj, položen na blazino zelenja in vdelan v srebrnkasto ogrlico obeh Sor.

To mesto s svojo širšo okolico je leta 1973 praznovalo tisočletnico svojega zgodovinsko dokumentiranega obstoja.

Simbol tisočletnice, upodobljen na plakatu in drugem propagandnem gradivu

le-te so dali škofje zgraditi na varnem kraju Kranclju prvo utrdbo — Zgornji stolp, pozneje so dali zgraditi na pobočju Kranclja še Loški grad. Razen teh dveh utrdb je bila na območju Loke še tretja utrjena postojanka — Stari grad pod Lub-

Program praznovanja je obsegal predvsem zgraditev in obnovu objektov gospodarskega, komunalnega in spomeniško-varstvenega značaja, ki bodo ostali trajna vrednost za občane ter številne in po-

Del posebnega žiga za prvi dan
veljavnosti jubilejne poštne
znamke 13. II. 1974

membne kulturne, športne in turistične prireditve. Razen prireditev, ki naj bi bile podoba dela v društvih in zgraditve nekaterih objektov ter ureditve mesta, je program obsegal tudi izdajo nekaterih pomembnih publikacij, ki bodo služile širšemu krogu občanov in tistim, ki želijo globlje spoznati kulturne in zgodovinske znamenitosti tisočletnega mesta in okolice.

Za izvajanje programa praznovanja je skupščina občine Škofje Loke na svoji seji dne 13. maja 1970 imenovala poseben odbor s 27 člani in 6 delovnih skupin. Te so bile: skupina za družbeno-ekonomski razvoj, skupina za urbanizem, komunalo in urejanje naselij, skupina za spomeniško varstvo, skupina za znanost in publikacije, skupina za telesno kulturo, šport in turizem ter skupina za propagando in tisk. Delo posameznih skupin je usklajal še poseben ožji zbor, sestavljen iz predsednikov skupin. Predsednik odbora za praznovanje tisočletnice je bil Zdravko Krvinca, predsednik občinske skupščine, predsednik ožjega odbora Lojze Malovrh, podpredsednik občinske skupščine, pokrovitelj praznovanja pa Andrej Marinc, predsednik Izvršnega sveta SR Slovenije.

Začetek praznovanja so naznanile fanfare in ognjemet z loškega gradu. 1. januarja 1973 ob 0,01 uri so z gradu pobile v zrak raznobarvne rakete in zadonele fanfare ter s tem naznanile občanom, da na območju loškega ozmlja začnemo proslavljati tisočletnico zgodovine tega ozmlja.

V prvih dneh novega leta so se na vseh informacijskih deskah v občini pojavili

lepaki z emblemom praznovanja tisočletnice. Ta je vseboval na zeleni podlagi motiv loškega gradu iz 17. stoletja z napisom »Škofja Loka — 1000 let«. Osnutek lepaka je izdelal France Berčič, likovni pedagog iz Škofje Loke. Razen tega so številni drugi lepaki vse leto seznanjali občane s prireditvami v jubilejnem letu.

Prireditve v januarju so bile namenjene praznovanju občinskega praznika 9. januarju — obletnici dražgoške bitke, poljanske vstaje, rešitve aktivistov Osobodilne fronte iz okupatorjevih zaporov ter množičnega odhoda v partizane pozimi 1941/42. Imele so jubilejni značaj. Od teh so bile predvsem XVI. zimske športne prireditve »Po stezah partizanske Jelovice« namenjene spominu na znamenito dražgoško bitko, ki je trajala od 9. do 11. januarja 1942.

Za občinski praznik je izšla posebna jubilejna številka Glasa. Prejeli so jo vsi nosilci stanovanj v občini in stalni naročniki na Gorenjskem. V teh dneh so izšle tudi jubilejne pisemske ovojnice z emblemom Škofje Loke, 18 razglednic s kulturno-zgodovinskimi motivi z območja cele občine ter obsežna in lepo ilustrirana jubilejna knjiga Škofja Loka s Selško in Poljansko dolino. Knjigo je napisal France Planina, izdal pa jo je odbor za praznovanje 1000-letnice.

Obnovljeno pročelje Martinčkov hiše na Mestnem trgu v Škofji Loki. (Foto Aki.)

Med pomembnejšimi prireditvami jubilejnega značaja v februarju sta bili: praznovanje slovenskega kulturnega praznika in evropski kriterij pionirjev v alpskih disciplinah.

Za slovenski kulturni praznik — 8. februarja je bila v galeriji na loškem gradu svečana prireditev s podelitvijo Prešernovih nagrad najzaslužnejšim kulturnim delavcem Gorenjske. Prireditev v obliki recitala odlomkov iz slovenske literarne klasike so pripravili člani mladinskega kulturnoumetniškega društva gimnazije v Škofji Loki. Prešernovo nagrado je prejelo tudi Muzejsko društvo Škofja Loka za izdajo 19 letnikov zbornika Loški razgledi.

Evropski kriterij pionirjev v alpskih disciplinah je organiziral smučarski klub Transturist Škofja Loka v dneh od 16. do 18. februarja. Tekmovanja, ki je bilo na Starem vrhu, se je udeležilo 80 najboljših pionirjev — alpskih smučarjev iz 7 držav: ZR Nemčije, Avstrije, Švice, Bolgarije, Irske, Italije in Jugoslavije. Kot častni gost se je evropskega kriterija pionirjev udeležil predsednik ZIS Džemal Bijedić. Ob tej priliki je izjavil: »Mladi smučarji in mlade smučarke iz sedmih evropskih držav so me navdušili. Vse priznanje pa gre tudi organizatorjem za brezhibno izvedbo. Menim, da je treba tako in podobna mednarodna tekmovanja skrbno gojiti tudi v prihodnje. Tekmovalcem tako omogočamo, da vzdržujejo stike z mednarodnim vrhunskim športom — in prijateljska zblizevanja med mladimi ljudmi vsega sveta.«

Podelitev priznanj najboljšim pionirjem — smučarjem je bila na Mestnem trgu v Škofji Loki. Kolajne so prejeli pionirji naslednjih držav: Avstrija 5 zlatih, 1 srebrno, 1 bronasto, skupaj 7; ZR Nemčija 3 zlate, 7 srebrnih in 5 bronastih, skupaj 15; Svica 1 bronasto in Jugoslavija 1 bronasto.

Skupina za propagando si je zelo prizadevala, da bi v letu praznovanja izšla tudi jubilejna poštna znamka. V ta namen je pripravila osnutek in informacijsko gradivo za znamko in poštni žig. Svoj predlog je nasloвила na Skupnost jugoslovanskih podjetij za PTT v Beogradu. Skupnost je predlog odobrila in 15. februarja izdala priložnostno poštno znamko in priložnostni ovitek z žigom prvega dne prodaje znamke. Kot motiv znamke je bila uporabljena gravura Škofje Loke iz 17. stoletja. Grafična realizacija je delo akademskega slikarja Andreja Milenkovića iz Beograda. Znamke v vrednosti

Udeleženec Male Grohajeve slikarske kolonije. (Foto. Aki.)

0,80 din in v nakladi 1.000.000 izvodov so bile natisnjene v Zavodu za izdelavo bankovcev v Beogradu s tehniko dvo-barvnega ofseta v polah po 9 znamk. V prodaji so bile po celi Jugoslaviji vse leto.

V počastitev praznovanja 1000-letnice in 50. obletnice smrti pisatelja dr. Ivana Tavčarja je RTV Ljubljana uprizorila 5. marca v kino dvorani Sora premiero televizijske barvne nadaljevanke Cvetje v jeseni. Film je bil izdelan po literarni predlogi našega pisatelja Tavčarja in v televizijski priredbi Mitja Mejaka, režiral pa ga je režiser Matjaž Klopčič. Ker delo samo sodi med najlepše stvaritve v slovenski književnosti in živi v zavesti skoraj slehernega Slovenca, je bilo v uvodnem predgovoru pred projekcijo predlagano, da bi bilo prav, če bi film priredili tudi za veliko platno. Že po nekaj mesecih so zamisel uresničili. V avgustu so nov slovenski celovečerni film predvajali v jubilejnem gledališču na loškem gradu.

V praznovanje se je vključilo tudi Loško gledališče z uprizoritvijo dramatizira-

nega Tavčarjevega dela V Zali. Delo je iz zbirke povesti V Zali dramsko priredil Polde Polnec v sodelovanju z Jankom Krekom. V svoji dramtizaciji je ostal zvest Tavčarjevemu besedilu in tako je bila tudi gledališka predstava veren prikaz življenja Poljancev v daljni preteklosti.

V marcu so se v praznovanje vključili še občinska strelska zveza in planinska društva v občini. Tako je občinska strelska zveza organizirala 25. marca XIX. republiško finalno strelsko tekmovanje za »Zlato puščico«. Na tekmovanju se je v telovadnici osnovne šole v Škofji Loki pomerilo 142 najboljših strelcev z zračno puško. Pokrovitelj tekmovanja je bila Skupščina občine Škofja Loka. Zmagovalec Mariborčan Boris Senehar je dobil »Zlato puščico«.

Istega dne so loški planinci slovesno odprli Loško planinsko pot. Svečanosti sta razen številnih občanov in gostov prisostvovala tudi član sveta federacije Boris Ziherl in predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik.

Novo odprta planinska pot, dolga 180 km, povezuje v zaključeno celoto vse pomembnejše vrhove okoliških pogorij, hkrati pa je speljana tako, da bo planince seznanjala z življenjem in delom ljudi v gorskih vasicah, s turističnimi ter zgodovinskimi zanimivostmi teh krajev in ob spominskih obeležjih utrjevala tradicije NOV. Po končani slovesnosti je množica udeležencev krenila na Lubnik. Kočo na vrhu so zdrave rekreacije željni občani napolnili do zadnjega kotička.

Čim bolj se je bližal dan osrednjih prireditev, v tem večji meri so se razna društva v občini vključevala s svojimi programi v praznovanje samo. V soboto 14. aprila se je pevski zbor KUD Ivan Cankar iz Sv. Duha—Virmaš predstavil občanom z jubilejnim celovečernim koncertom. S tem je pevski zbor proslavil tudi 25-letnico svojega obstoja. Petje v vaseh okrog Sv. Duha ima že tradicijo. Začetki moškega zbora segajo v leta med obema vojnama, sistematično pa je začel delati v jeseni 1947. Zbor je ob svojem srebrnem jubileju štel 27 pevcev, najmlajšemu je bilo 31, najstarejšemu pa 69 let. Na jubilejnem koncertu so pod vodstvom prof. Franceta Demšarja zapeli pesmi od stare puntarske iz leta 1515 do zmagovite partizanske pesmi iz NOV.

Na raznih slovesnostih v občini v tem letu je nastopal tudi komorni zbor »Loka«. S samostojnim koncertom pa se je

zbor prvič predstavil 18. maja v grajski kapeli. Program je vseboval slovenske narodne, partizanske, renesančne ter črnske duhovne pesmi.

V aprilu sta 1000-letnico proslavljali še krajevni skupnosti Gorenja vas in Žiri. Razna društva in klubi so po ves teden prirejali prireditve jubilejnega značaja.

18. maja se je v praznovanje vključilo tudi filatelistično društvo »Lovro Košir« z organiziranjem filatelistične razstave. Z njo so počastili praznovanje našega mesta in spomin na rojaka Lovrenca Koširja — očeta poštne znamke. Obiskovalci razstave so ob gledanju zbirki malih sličic lahko zaznali, da filatelija ni le hoby, marveč sistematično urejanje zabeležk o kulturi posameznih dežel in narodov in o pomembnih dogodkih. Društvo je v teh dneh organiziralo tudi srečanje slovenskih filatelistov, kjer so si navezali medsebojne stike in izmenjali znamke.

V praznovanje so se vključevali tudi aktivni mladinskih organizacij. Ti so ob spominskih dneh, kot so dan JLA, slovenski kulturni praznik, dan mladosti in ob drugih pomembnih dnevih organizirali samostojne prireditve ali se vključevali v programe drugih prireditev. Od samostojnih prireditev, namenjenih praznovanju, naj naštejemo nekatere od teh: Pokaži, kaj znaš v Žireh 8. februarja, gimnazijski teden v Škofji Loki od 8. do 16. januarja, občinski pionirski in mladinski festival 1973 na Trati 15. maja, kviz Spoznavaj svoj domači kraj v Škofji Loki 27. maja, svečana akademija za dan JLA v Škofji Loki 22. decembra.

Med pomembnejše turistične prireditve, ki so bile izvedene v počastitev tisočletnice, je spadala »Dekliščina 73«. Prireditve sta 23. maja organizirali v povezavi z odborom Kmečke ohceti turistični društvi Škofja Loka in Stari vrh. S programom so začeli pri Mežnarju na Jarčjem brdu. Štirinajst nevest Kmečke ohceti sta pod domačijo pozdravila dva visoka mlaja in domači fantje, oblečeni v narodne noše. Prikazali so, kako so še pred nedavnim opravljali razna kmečka dela. Ko so neveste prispele na dvorišče, kjer so jih pod košato lipo že čakale bogato obložene mize, jih je po starih šegah pozdravil gospodar. Po jedi so morale neveste zamesti kruh. Na povratku so jih v Stari Loki počakali fantje z okrašenimi vozovi. Zapeljali so jih na loški grad, kjer sta jih pozdravila predsednik občinske skupščine Tone Polajnar in pokrovitelj prireditve Vinko Kržišnik.

Druga pionirska manifestacija v počastitev praznovanja je bila Mala Groharjeva slikarska kolonija. Trajala je od 1. do 3. junija v Škofji Loki. Kolonije se je tokrat udeležilo 430 pionirjev likovnikov Jugoslavije in iz pobratene občine Medicina v Italiji. Te je spremljalo 140 mentorjev likovnih pedagogov. Srečanje, ki so ga organizirali odbor Male Groharjeve slikarske kolonije v Škofji Loki, Zveza prijateljev mladine Slovenije in Zveza likovnih pedagogov Jugoslavije, je potekalo pod geslom Jugoslovanskih pionirskih iger »Lepota v ustvarjanju — radost v odkrivanju«.

Škofja Loka se je tako že šestič po vrsti spremenila v Meko mladih slikarjev, ki so bili dobesedno posejani po vseh cestah in s čopiči v rokah prenašali na platno motive 1000-letnega mesta. Vsa mladost pa se je razživelja še popoldne na pionirskem pikniku in na prireditvi »Mladi mladim« na grajskem vrtu. Namen kolonije je bil tudi navezovanje prijateljskih stikov med pionirji iz najrazličnejših krajev Jugoslavije, kar pomaga utrjevati bratstvo in enotnost naših narodov.

Pred samimi osrednjimi prireditvami so se združila gasilska društva in 24. junija organizirala slavnostno prireditev pred gasilskim domom na Spodnjem trgu in parado svojih enot skozi mesto. Temu so sledila tekmovanja v trodelnem napadu in v polaganju cevovoda. Prireditev je dokazala, da je stopnja opremljenosti in pripravljenosti loških gasilcev v zadnjih letih zelo napredovala.

Ker smo se z opisom prireditev približali osrednjim slovesnostim, ki so bile predvidene v času od 28. do 30. junija, naj si ogledamo še, kako sta skupini za urbanizem in spomeniško varstvo poskrbeli, da bi se mesto ob praznovanju pokazalo v čim lepši podobi.

Nepoučenemu obiskovalcu, ki je zašel v mesto — v jedro srednjeveške Loke — v letu 1972 in v prvi polovici 1973. leta, trenutna panorama gotovo ni bila posebno všeč. Naletel je lahko na razrito cesto, fasade hiš obdane s številnimi odri in na zamazane pločnike. V tem času so namreč modernizirali »drobovje mesta«, t. j. montirali so v zemljo nizkonapetostno električno omrežje, sodobno kanalizacijo

Predsednika občin Smederevska Palanka in Škofja Loka podpisujeta listino o pobratenuju.
(Foto Aki.)

Prizor s slavnostne prireditve Škofja Loka skozi stoletja. (Foto Aki.)

in vodovodne cevi. Urejali so tudi fasade hiš in lokale v družbeni lastnini. Med preurejenimi in sveže prepleskanimi fasadami starih poslopij na Mestnem trgu izstopata zlasti Homanova in Martinčkova hiša. Slednja s svojimi okni, železnimi polknicami, obokanimi vrati in umetniškimi izveskom predstavlja tipični primer domačij nekdanjih premožnih meščanskih družin. Na fasade hiš so namestili »laterne«, ki naj bi izpodrinile neonske cevi. Po opravljenih komunalnih delih so Mestni trg znova asfaltirali, kar je zelo spremenilo oziroma polepšalo podobo mesta.

Velik poudarek je skupina za urbanizem posvetila urejanju ulic, obrežij in zelenih površin. Obnovljen je bil Okornov most in Puštalska brv. Največ pa je bilo urejenih lokalnih in tudi regionalnih cest, saj ni bilo krajevne skupnosti, ki bi v tem času ne uredila vsaj ene ceste.

V maju pa se je zeleni vrt loškega gradu, prizorišče vsakoletnega izseljeniškega piknika, spremenil v eno samo veliko gradbišče. Na poševni jasi za Škoparjevo hišo je gradbeno podjetje »Tehnik« gradilo jubilejno gledališče na prostem za

1000 gledalcev. Dela so bila končana do osrednje slovesnosti.

V tem letu sta bila obnovljena tudi kulturna domova v Železnikih in Selcih. Eden najpomembnejših objektov pa je bila nova osnovna šola v naselju Podlubnik.

Skupina in Regionalni zavod za spomeniško varstvo v Ljubljani sta zaradi posebne vloge loškega gradu kot zgodovinskega središča Škofje Loke v prvi vrsti usmerila delo v številne arheološke raziskave na grajskem dvorišču. Najvidnejši uspeh pri teh delih je bil odkop talnih zidov osrednjega stolpa, ki so ga porušile nune ob koncu prejšnjega stoletja. Odkrili so tudi ostanke starejših zidov in tlakov izpred leta 1511, ko je mesto močno prizadejal potres. Odprli in očistili so že znani podzemski grajski hodnik. Ko bo dostopen obiskovalcem, bo vsekakor izredno privlačen, saj bo to prvi javnosti dostopen podzemski grajski hodnik pri nas. Odkrili so tudi jarek, čez katerega je vodil most v zahodni grajski stolp. Tako je dobilo grajsko dvorišče v celoti stare nivoje iz 16. stoletja.

Pri opravljanju zemeljskih del za razširitev samopostrežne trgovine na Mestnem trgu so odkrili ostanke starega loškega »komuna« (sedež mestne uprave). Tu gre za gotsko stavbo, ki je bila opuščena po potresu leta 1511. Obnovili so tlak in zidove do višine sesutini. Ob teh delih so našli nekatere dragocene predmete, kot so: streme iz druge polovice 14. stoletja in ostanki keramike iz 14., 15. in 16. stoletja. Odkritje starega »komuna« ima še poseben pomen, saj nikjer doslej še niso odkopali ostankov starejše zgradbe, ki bi služila tej funkciji.

Razen starega »komuna« sodi med najpomembnejše zgodovinske novosti zadnjega časa v Škofji Loki odkritje ostankov Poljanskih vrat. Zaščitna odkopavanja ob vhodu z Grabna na Mestni trg so namreč pokazala, da gre za stari mestni vhod, znan z upodobitve Škofje Loke iz leta 1649. Vsa zidava je ohranjena pod sedanjim nivojem terena. Okrogli stolp ima nekaj metrov globoko popolnoma ohranjen škarjni del zidu iz kamnitih klesancev. Med polaganjem kanalizacije pa so odkrili tudi temelje obrambnega stolpa pri stari mestni kašči na Lontrgu.

V tem času je restavrador obnovil freske na treh fasadah v mestu. Freske pri Selških vratih so bile novo odkritje in so delo domačina Tuška iz 17. stoletja. Istočasno so tudi sondirali nekdanjo mestno hišo, kjer so pod debelo plastjo ometov odkrili staro slikarijo. Na Suhi pri Škofji Loki so odkrili freske Jerneja iz Loke iz 16. stoletja, pod njimi pa starejšo plast fresk furlanskih mojstrov. Na Bukovici so odkrili v cerkvi slikarije iz 17. stoletja, na zunanjsčini pa še starejše ostanke slikarij in glagolske napise. Iz vsega tega je razvidno, da je Škofja Loka ob svoji 1000-letnici pridobila izredno veliko tudi na zgodovinskem področju.

Uvod v »loški veliki finale«, kot je osrednje prireditve 1000-letnice imenoval Glas, sta bila otvoritev razstave del dr. Pavleta Blaznika, priznanega slovenskega in loškega zgodovinarja in sprejem ob njegovi 70-letnici dne 28. junija. Na slovesnosti, ki je bila v sejni sobi Loškega gradu, je bila jubilarntu podeljena listina o proglasitvi za častnega občana Loke ter listina in odlikovanje predsednika republike Josipa Broza Tita.

Naslednjega dne, 29. junija, je priredil predsednik skupščine v dvorani občinske stavbe uradni sprejem. Povabljeni so bili številni javni, politični in kulturni delavci ter predstavniki pobratenih občin Sel na Koroškem, Smederevske Palanke v

Srbiji in Medicine v Italiji. V spremnem glasbenem sporedu je nastopil oktet tovarne Jelovice. Po sprejemu so se vsi udeleženci v kapeli na loškem gradu udeležili koncerta domačih reproduktivnih umetnikov.

Med tem časom so starološki fantje postavili v bregu pred občinsko skupščino 50 m visok mlaj, sestavljen iz debel treh smrek.

V soboto 30. junija, t. j. na sam osrednji dan praznovanja, je občane mesta in bližnjih naselij prebudila budnica godbe na pihala iz Škofje Loke. Tej je sledil na Mestnem trgu promena koncert pihalnega orkestra Alpine iz Zirov.

Na občinski skupščini je ob 11. uri potekala slovesnost pobratenja občin Smederevska Palanka in Škofja Loka. Po uvodnem nagovoru Lojzeta Malovrha, podpredsednika občinske skupščine, je sledil podpis listine o pobratenuju z naslednjim besedilom:

Listina pobratenja

Gostoljubje, ki so ga občani Smederevske Palanke med drugo svetovno vojno nudili številnim, od okupatorja pregnanim občanom Škofje Loke in prijateljske vezi pri povojni graditvi nove Jugoslavije so vodile skupščino občine Škofja Loka in skupščino občine Smederevska Palanka, da sta na svoji seji dne 15. januarja 1973 v Škofji Loki in dne 19. marca 1973 v Smederevski Palanki sprejeli

sklep

o pobratenuju

*občine Škofja Loka v SR Sloveniji
in občine Smederevska Palanka
v SR Srbiji*

ki obojestransko zavezuje

utrjevati bratstvo in enotnost narodov Jugoslavije in še posebej med občani pobratenih občin zaradi graditve in obrambe samoupravne socialistične družbene ureditve v SFR Jugoslaviji,

razvijati povezovanje med organizacijami združenega dela, krajevnimi skupnostmi, samoupravnimi interesnimi skupnostmi, družbeno-političnimi in drugimi družbenimi organizacijami in dosegati boljše osvečenost in organiziranost pri reševanju sorodnih vprašanj ob graditvi samoupravnega političnega in gospodarskega sistema v obeh občinah,

sodelovati na vseh področjih družbenega in gospodarskega življenja, ki si prizadevajo za hitrejši razvoj socialističnih družbeno-ekonomskih odnosov, za oblikovanje

humanih in kulturnih odnosov med ljudmi in za uresničevanje hotenj občanov po družbeni in osebni blaginji.

Podpisano v Škofji Loki ob osrednji slovesnosti za 1000-letnico loškega ozemlja in v Smederevski Palanki ob praznovanju 29. obletnice osvoboditve mesta.

Škofja Loka, Smederevska Palanka,
dne 30. VI. 1973 dne 10. X. 1973

Predsednik
skupščine občine Šofja Loka
Tone Polajnar

Predsednik
skupščine občine Smederevska Palanka
Sreten Vladislavljević

Slovesnosti so razen predstavnikov družbeno-političnih skupnosti obeh občin prisostvovali še nekateri medvojni izseljenci, predstavniki pobratenih občin Sele na Koroškem in Medicina v Italiji, Ivan Franko, član in sekretar Zveznega izvršnega sveta in dr. Aleksandra Kornhauser, podpredsednica Izvršnega sveta skupščine SR Slovenije. Program je izvajal komorni pevski zbor Loka.

Razen te svečanosti so bile ob 13. uri pred pošno zgradbo slovesno izročene v obratovanje nove PTT naprave, ob 18,30 uri pa je bila v galeriji na Loškem gradu otvoritev razstave o muzejski dejavnosti v Loki. Skupina za propagando pa je v sodelovanju z novinarji iz Zagreba objavila v časopisu Borba dne 30. junija posebno prilogo »1000 godina Škofje Loke« s prikazom njenega zgodovinskega in gospodarskega razvoja.

In že smo pri osrednjem dogodku leta, pri osrednji prireditvi »Škofja Loka skozi stoletja«. Ta je bila ob 20,30 uri v novem jubilejnim gledališču na loškem gradu. Prireditve se je udeležilo preko 1500 občanov in gostov iz mnogih krajev Slovenije, Jugoslavije in sosednjih držav. Začetek svečanosti so tudi tokrat, kot za začetek praznovanja na dan Novega leta, naznanile fanfare domače pihalne godbe pod vodstvom Iva Gulića. Temu je sledil pozdravni govor Lojzeta Malovrha, podpredsednika občinske skupščine: »Zaključujemo prvo tisočletno obdobje zgodovine škofjeloškega ozemlja. Na današnji dan 973. leta je bilo loško ozemlje prvič omenjeno v zapisanem viru, in to v da-

Ločani in njihovi gostje ob svečani akademiji v jubilejnim letnem gledališču na vrtu loškega gradu. (Foto Aki.)

Nastop orkestra JLA v čast Dneva borcev. (Foto Akl.)

rilni listini, ki sporoča, da je nemški cesar Oton II. daroval pretežni del Sorškega polja, celotno Selško dolino in vzhodni del Poljanske doline v posest freisinškemu škofu Abrahamu. V tej listini je tudi prvič omenjena Loka. Od tega dne dalje spremljamo zgodovinski, gospodarski in kulturni razvoj našega človeka, ki je na loškem ozemlju skozi 1000 let gradil sebi in svojim kasnejšim rodovom lepšo prihodnost. To življenjsko pot bomo prikazali v nocojšnji jubilejni prireditvi.« Nato je pozdravil vse prisotne goste: Sergeja Kraigherja, predsednika skupščine SRS, Lidijo Šentjunc, Borisa Ziherla in Miha Marinka, vsi člani sveta federacije, Andreja Marinca, predsednika izvršnega sveta skupščine SRS, dr. Marjana Breclja, podpredsednik zvezne skupščine in poslanca zveznega zbora, dr. Antona Vratušo, podpredsednika zveznega izvršnega sveta in delegate pobratenih občin.

Po pozdravnem nagovoru je predsednik občine Tone Polajnar podal zgodovinsko-gospodarski oris Škofje Loke. Predsednik odbora za praznovanje 1000-letnice Zdravko Krvina pa je v svojem govoru poudaril, da predstavljajo prireditve v tem jubilejnem letu v Škofji Loki le

skromen izsek iz pisane dejavnosti v občini. Težišče vseh prizadevanj je ohraniti in pravilno ovrednotiti to, kar Škofja Loka ima, in hkrati razvijati vse, kar narakuje naš čas.

Temu je sledil slavnostni govor predsednika izvršnega sveta SR Slovenije Andreja Marinca, pokrovitelja praznovanja:

»Redki so jubileji, kakršnega praznuje te dni Škofja Loka. Tisoč let je minilo od tedaj, ko je nastalo prvo pričevanje o Loki, slovanski naselbini pod Lubnikom, od tedaj, ko je na ozemlju današnje loške občine nastalo fevdalno gospodarstvo brižinskih škofov, ki so potem več kot osemsto let uveljavljali svojo oblast v teh krajih.

Dolga je pot od tistih časov, ko je kmet na tej zemlji začel tlačaniti fevdalnim gospodarjem, pa do današnje Škofje Loke, ki se v naši samoupravni socialistični skupnosti, na temelju pridobitev revolucije, h katerim je prispevala svoj časten delež, razvija na vseh področjih družbenega življenja. Na tem, nekdanj dovolj važnem križišču trgovskih poti, se je v tisoč letih zgodilo mnogo pomembnega, tri družbene formacije so se zvrstile v

tem razdobju, in vsaka je zapustila svoje trajne spomenike.

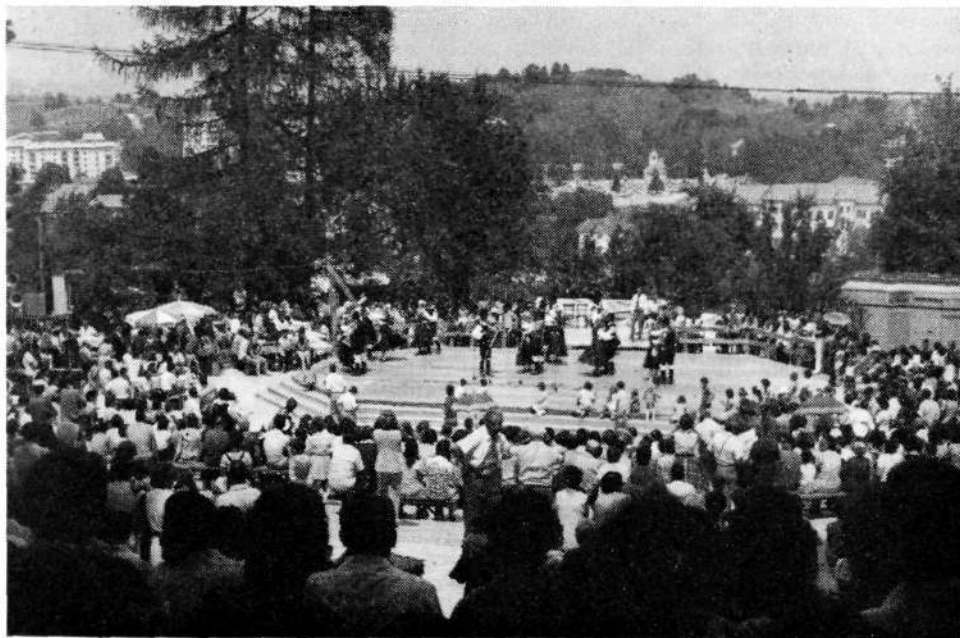
Zgodovina delovnega človeka z loškega gospostva ni zgolj zgodovina tlačanjenja cerkveni in posvetni fevdalni gospódi, ki je prišla sem iz bavarskega Freisinga. To je tudi zgodovina njegovega boja proti zatiranju in izkoriščanju, boja, ki je soustvarjal revolucionarno tradicijo delovnega ljudstva na Slovenskem.

Ko letos praznujemo petstoletnico kmečkih puntov na slovenskih tleh in štiristoletnico velikega slovensko-hrvaškega kmečkega punta, ne moremo mimo zgodovinskega dejstva, da so bili kmetje na loškem gospostvu, ne glede na svoj rod in govorico, Slovenci in nemški priseljenci, med tistimi prvimi, ki so se že konec 15. stoletja uprli fevdalnim tlačiteljem in terjali prosto pot k družbenemu napredku in svobodi. Tristo let je trajal boj loških kmetov. Od prvega večjega upora v letu 1491 pa do vseslovenskega kmečkega punta leta 1515, v katerem je sodelovalo vse loško ozemlje, kmetje, združeni s fužinarji, upornimi predniki našega sodobnega proletariata. In od velikega punta leta 1515 pa tja globoko v 17. stoletje do tolminskega punta v začetku 18. stoletja, ki je močno odmeval tudi med kmeti loškega gospostva.

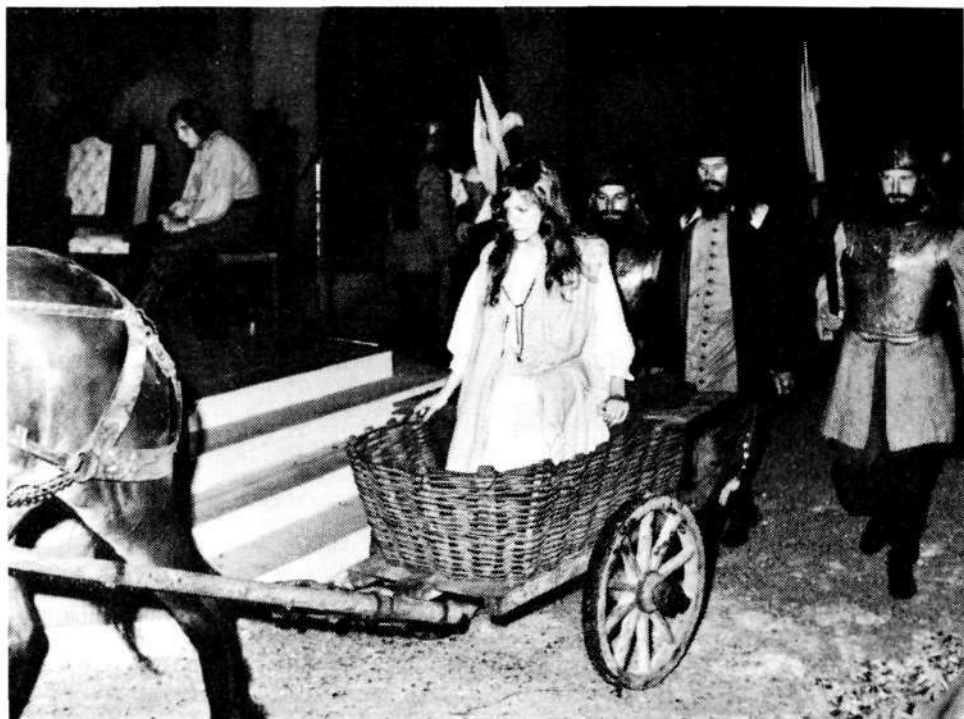
Skupni in stoletni boj loških kmetov proti skupnemu razrednemu sovražniku, proti fevdalni in drugi gospódi, je izoblikoval njihovo duhovno podobo, podobo zavednega slovenskega kmeta in delavca, ki je prišla do polnega izraza zlasti v letih osvobodilnega boja proti tujim fašističnim okupatorjem in proti njihovim hlapcem iz vrst domače reakcije.

Ko govorimo o tradiciji revolucionarnih bojev na tem delu slovenske zemlje, ne moremo mimo imen dveh loških rojakov, Hafnerja in Gosarja, ki sta po oktobrski revoluciji v Rusiji netila upornega duha med slovenskimi vojakji stare avstrijske vojske, stala na čelu uporov v Judenburgu in v Murau ter junaško padla pod streli črno-žoltih cesarskih rabljev. Tudi mimo teh dogodkov ne more noben zgodovinar, ki se v svojem raziskovalnem delu posveča porajanju revolucionarnega komunističnega gibanja na Slovenskem po prvi svetovni vojni.

Duh upora proti izkoriščanju in zatiranju, ki se je med obema vojnama prebijal v mezdnem gibanju loškega delavstva, zlasti v velikih stavkah sredi tridesetih let, se je na največičastnejši način razodel med narodnoosvobodilno vojno 1941—1945, ko je loško ozemlje postalo prizorišče hudih in slavnih bojev z nemškimi

Izseljeniški piknik na vrtu loškega gradu. (Foto Akt.)

Prizor iz Polenčeve dramatisirane uprizoritve Tavčarjeve Visoške kronike v jubilejnem letnem gledališču. (Foto Aki.)

fašističnimi okupatorji. Dražgoška bitka, vstaja v Poljanski dolini, boji okrog Porezna in Blegoša in še marsikje drugje na Loškem — vse to bo ostalo za zmerom povezano z najpomembnejšim poglavjem v slovenski in jugoslovanski zgodovini, z dogajanjem, v katerem se je spočela naša socialistična revolucija, naša jugoslovanska socialistična skupnost svobodnih in enakopravnih narodov in narodnosti.

Vse to revolucionarno izročilo, ki ga je treba nenehno posredovati mlademu rodu, je sestavni del trajne, pomembne in ponosne dediščine slovenske materialne in duhovne kulture, o kateri prav tako ne moremo govoriti, ne da bi pri tem omenili delež, ki ga ima loško ozemlje s svojimi pomembnimi spomeniki, mojstrovinami obrtnikov-umetnikov, oblikovalcev-železarjev iz Zeleznikov, žirovskih čipkaric, pa tja do vrhunskih stvaritev bratov Šubicev in Groharja, enega največjih mojstrov slovenskega impresionizma, in do Tavčarja z njegovo »Visoško kroniko« do pomembnih prispevkov slovenskemu zgodovinopisju od Franceta Kosa sem. In še bi lahko naštevati.

S to dediščno je loški svet stopil v naš čas, v čas moderne industrije in kmetijstva, prelomnih dosežkov v materialni in duhovni kulturi, v čas, v katerem se oblikujejo novi, socialistični, samoupravni odnosi med ljudmi naše domovine. Škofja Loka gre s svojo okolico v korak s tem našim razvojem, ki mora vse bolj sproščati pobudo delovnega človeka, združena v temeljnih organizacijah združenega dela, v krajevnih skupnostih in v občinah. Ta zahteva je neločljivo povezana z vsem bistvom samoupravne socialistične družbe, ki jo gradimo, družbe, v kateri pomeni sedanje obdobje prelomnico, ko z uredničenjem ustavnih sprememb, z uveljavljanjem samoupravljanja kot dejstva vsakdanjega življenja, prenašamo težišče najvažnejših odločitev na delavski razred in na delovne ljudi v združenem delu.

Uspehi v tem našem skupnem, slovenskem in jugoslovanskem prizadevanju, bodo tudi za občane Škofje Loke pomenili časten mejnik v tisočletnih bojih delovnih ljudi s tega območja za kruh, svobodo in dostojanstvo človeka.

Prepričan sem, da bodo delovni ljudje in občani Škofje Loke tako sedaj in v prihodnje, kakor so to na svoj izviren način pokazali v preteklosti, prispevali svoj pomemben delež v tem našem skupnem hopenju, naporih in dejanju na poti k novim, višjim razmerjem med človekom in človekom.

In na koncu naj vsem občanom Škofje Loke, vsem delovnim ljudem z njenega ožjega in širšega območja ob tem velikem jubileju zaželim mnogo novih delovnih uspehov in osebnih sreče!«

Nato so člani gledaliških skupin v občini uprizorili delo Janka Kreka »Škofja Loka skozi stoletja«. V njem so prikazali zgodovino tisočletnega mesta in okolice. Delo je režiral Jože Vozny iz Ljubljane. Predstavo so recitatorji pričeli in zaključili z besedami:

Mirno in milo nad gorami
kot zastor zlat —
oh, tamkaj odzad,
tam si ti, ki me misel nate omami —
o domovina, o Loka, moj dom...

V juliju so posamezna društva v občini nadaljevala s praznovanjem. Od večjih

prireditev v tem mesecu je omeniti koncert velikega pihalnega in plesnega orkestra garnizije JLA Ljubljana v počastitev dneva borcev dne 3. julija, tradicionalni izseljeniški piknik dne 4. julija, ponovno oživitev Škofjeloških poletnih prireditev, teden praznovanja v Selcih, srečanje borcev in aktivistov Selške doline v Dražgošah in praznik mlatičev na Trebiji.

Ob 1000-letnici in 50-letnici smrti pisatelja Ivana Tavčarja so z ureditvijo stalnega gledališča na prostem zopet oživele Škofjeloške poletne prireditve. Loško gledališče in eksperimentalno gledališče Oder galerija sta pod vodstvom Poldeta Polenca pripravila njegovo dramtizacijo Tavčarjeve Visoške kronike. KUD Ivan Tavčar iz Poljan pa je v dramtizaciji in režiji Igorja Torkarja pripravil krstno uprizoritev po Tavčarjevih delih prirejenega Ravbarskega cesarja v zanimivem poljanskem narečju.

Selčani so se vključili v praznovanje 8. julija z žalno komemoracijo pri spomeniku NOB v Dolenji vasi, posvečeno 30-letnici pomora 19 ujetih partizanov in aktivistov ter 1000-letnici vasi Selca. Razen predstavnikov družbeno-političnih

Prizor iz uprizoritve Ravbarskega cesarja, Torkarjeve dramtizacije po Tavčarjevih povestih. (Foto Aki.)

Novo odkrita škofjeloška Poljanska vrata med spomeniškovarstvenim obnavljanjem. (Foto Aki.)

skupnosti so se komemoracije udeležili tudi številni sorodniki padlih žrtev. Na svečanosti sta govorila predsednik krajevne skupnosti Selca Anton Habjan in prvi komandant Prešernove brigade Zan Javor-Igor. Slednji je oživel precej podrobnosti v zvezi s tragedijo ob robu Bukovškega polja, kjer sedaj stoji monumentalni slavolok, delo pokojnega mojstra Plečnika. V dneh po 15. juliju se je v Selcih zvrstila še cela vrsta prireditev. Pri tem je pomembno omeniti tudi otvoritev obnovljenega kulturnega doma, s čimer je ponovno dana možnost za razne kulturne dejavnosti, ki imajo v kraju že tradicijo.

V mesecu avgustu in septembru se je praznovanje nadaljevalo predvsem s turističnimi prireditvami, kot so Dan oglarjev na Starem vrhu, Semanji dan v Hotavljah, Čipkarski dan v Železnikih in Dan taric v Davči. Dne 26. avgusta je bila v Žireh proslava ob 30-letnici osvoboditve Žirov, na kateri je govoril sekretar zveznega izvršnega sveta Ivan Franko-Iztok. V praznovanje se je vključila tudi Ribiška družina Ziri s proslavitvijo 20-letnice in razvitjem prapora. Ob tem so najbolj prizadevnim članom podelili odlikovanja.

V kapeli na loškem gradu je Loško gledališče pripravilo za ljubitelje glasbe koncertni večer violončelista Miloša Mlej-

nika, Chopinov večer Acija Bertonclja in večer opernih arij, v loškem gledališču pa 1000-letni veseli večer. Za zaključek poletnih prireditev pa je ansambel bratov Avsenikov dne 26. septembra izvedel samostojni koncert narodno-zabavne glasbe.

Čeprav se je jubilejno leto bližalo koncu, se je več društev s svojimi programi še prijavljalo v praznovanje. Tako je tudi krajevna skupnost Žabnica prijavila 10. septembra teden praznovanja v Žabnici. Svoj prijavo je utemeljila: »V zgodovinskih virih, kj pred tisočletjem prvič govorijo o obstoju škofjeloškega ozemlja, se imenuje tudi Žabnica in sosednje vasi. Zato smo se odločili, da ta visoki jubilej najdostojnejše proslavimo tudi v Žabnici s prireditvami: 15. septembra ob 19. uri — svečana akademija s prikazom 1000-letne zgodovine naših vasi, 16. septembra ob 14. uri — otvoritev novo asfaltiranih cest v Žabnici in na Sutni ter otvoritev športnega doma v Žabnici.« Prireditve so izredno lepo uspele. Razen številnih domačinov in predstavnikov družbenopolitičnih skupnosti se jih je udeležilo tudi mnogo rojakov, ki ne živijo v rojstnem kraju.

Istočasno kot v Žabnici so praznovali tudi občani in naši najbolj oddaljeni vasi: 1000 let Sorice. Obiskovalce prireditve je pozdravil predsednik domačega turističnega društva Ivan Pintar. Za njim je besedo povzel podpredsednik občinske

skupščine Lojze Malovrh. Zatem so si obiskovalci ogledali kulturni program, ki so ga pripravili člani kulturno-umetniškega društva in pevci vokalnega ansambla Zvonček.

Od večjih prireditev, namenjenih 1000-letnici, naj omenim še: otvoritev stalne muzejske zbirke čevljarstva in čipkarstva v Žireh (17. oktobra), koncertni večer pianista Toneta Potočnika (12. oktobra) in pianistke Marije Kocijančičeve (20. oktobra), telovadno akademijo SSD občine Škofja Loka (4. novembra), razstavo del kiparja Marjana Keršiča in slikarja Lojzeta Perka v galeriji na loškem gradu (17. novembra), otvoritev TRIM steze v Škofji Loki (11. decembra) in odkritje spomenika Stanetu Severju pred občinsko skupščino (18. decembra).

Z odkritjem spomenika Stanetu Severju je Škofja Loka dobila še en trajen kulturni objekt v spomin na praznovanje velikega jubileja. Plastika »Hlapec Jernej«, delo znanega kiparja samouka Petra Jovanoviča, je bila izklesana iz 5 ton težke hrastove klade in je postavljena na travnato pobočje pod gradom, tik ob nekdanjem mestnem obzidju; pobudnik tega je bil Slovenski oktet. Postavitev spome-

nika v Škofji Loki je utemeljena s tem, da je Škofja Loka zibelka slovenske dramatike in da je mesto pod Lubnikom prvo v republiki odprlo vrata Severjevemu »Gledališču enega«. O liku umetnika Staneta Ševerja je ob odkritju govoril član CK ZKS dr. Boris Mayer. Zatem je član predsedstva skupščine SR Slovenije Zdravko Krvina izročil spomenik v varstvo škofjeloškim gledališkim delavcem. Na posebni slovesnosti so nato podelili nagrade Severjevega sklada. Slovenski oktet pa je v njegov spomin priredil celovečerni koncert.

V času praznovanja so razne prosvetne in druge institucije organizirale v Škofji Loki za svoje člane seminarje, zborovanja, simpozije. XVI. zborovanje slovenskih zgodovinarjev je bilo že 7. oktobra 1972 in je predstavljalo uvod v praznovanje 1000-letnice. Na njem se je zbralo preko 200 udeležencev, med njimi številni znanstveniki s tega področja, predavatelji zgodovine po šolah in drugi gostje. Nanašal se je na dvoje pomembnih zgodovinskih dogodkov: 1000-letnica Škofje Loke in 500-letnica začetka kmečkih uporov na Slovenskem. Temu zborovanju so sledili še: posvetovanje za žene s prosla-

Med zborovanjem slovenskih knjižničarjev v galeriji na loškem gradu. (Foto Aki.)

vo ob dnevu žena (5. marca), posvetovanje Društva inženirjev in tehnikov SRS o temi Les v gradbeništvu, seminar slovenskih slavistov ob 50-letnici smrti pisatelja Ivana Tavčarja, zborovanje slovenskih knjižničarjev, posvetovanje ravnateljev srednjih šol Slovenije in drugi.

Strokovno posvetovanje slavistov je potekalo od 27. do 29. septembra. Pripravila sta ga Slavistično društvo Slovenije in njegova podružnica iz Kranja ob sodelovanju odbora za praznovanje 1000-letnice. Udeležili so se ga pedagoški delavci slavisti iz vse Slovenije pa tudi mnogi iz zamejstva, skupaj več kot 400. Program posvetovanja je bil strokovno zelo bogat in zanimiv ter je obsegal literarnozgodovinsko in estetsko obravnavo Tavčarjevih del in rasprave o značilnosti njegovega jezika in stila. Za zaključek so udeleženci srečanja odšli na ekskurzijo po Tavčarjevih krajih v Poljanski dolini.

Udeleženci zborovanja so si v dneh bivanja v Loki lahko ogledali XVII. gorenjsko razstavo fotografije, ki jo je prvi dan zborovanja svečano odprlo Društvo ljudske tehnike Škofja Loka v galeriji na loškem gradu. Otvoritev je bila spremljana s koncertom učiteljskega pevskega zbora Slovenije »Emil Adamič« pod vodstvom dirigenta Branka Rajšterja.

Seminarju slavistov je sledilo strokovno posvetovanje slovenskih knjižničarjev. Obravnavalo je temo Knjižnica in bralec. Ob tem so se razgrnile možnosti in obveznosti, ki jih imajo v sodobnem času različni tipi knjižnic do bralca in do posredovanja knjižnega, tiskanega in drugega informativnega gradiva bralec, ki to gradivo potrebuje za svoje osebno in strokovno izpopolnjevanje. Tema je odprla v programih splošno-izobraževalnih knjižnic smeri, ki te knjižnice spreminjajo v vzgojno-kulturna in izobraževalna središča mladine in odraslih.

Kot dokumenti trajne vrednosti praznovanja visokega jubileja so bile publikacije. Za njihov izid je skrbela skupina za znanost in publikacije. Te so izhajale od decembra 1971 do decembra 1973. Skupaj je bilo izdanih 19 del. Od tega je odbor za proslavo izdal knjigo Franceta Planinca Škofja Loka s Selško in Poljansko dolino, delo Janka Kreka Škofja Loka skozi stoletja in programsko publikacijo Lojzeta Malovrha Ob 1000-letnici Škofje Loke. Muzejsko društvo v Škofji Loki je izdalo zgodovino dr. Pavleta Blaznika Škofja Loka in loško gospostvo ter slavnostno in jubilejno XX. številko zbornika Loški razgledi. Pododbor Muzejskega društva v Železnikih je izdal zbornik Selška dolina

Slovenskemu igralcu Stanetu Severju odkriti spomenik Hlapec Jernej, delo kiparja samouka Petra Jovanoviča. (Foto Aki.)

v preteklosti in sedanjosti. Loški muzej pa je izdal Vodnik po muzeju. Turistično društvo Selca je izdalo knjižico Olge Šmidove Selca nekoč. Planinsko društvo Škofja Loka je izdalo Dnevnik loške planinske poti. Planinska zveza Slovenije pa zemljevid škofovloškega pogorja. Med slovenskimi založbami je bil najpomembnejši delež Mladinske knjige iz Ljubljane. Izdala je knjigi Lojzeta Zupanca Zlato pod Blegošem in Kamniti most ter faksimilirano izdajo Romualdovega rokopisa škofovloškega pasijona. Založba Borec iz Ljubljane je izdala roman Ivana Tavčarja Visoka kronika, Slovenski okteti iz Ljubljane pa programsko brošuro Slavnostni koncert v spomin Staneta Severja. V juniju 1974 je izšla pri založbi Obzorja v Mariboru še monografija o pisatelju Ivanu Tavčarju dr. Marje Boršnikove, v pripravi pa je še več snopičev zaokroženih pregledov iz zgodovine NOB na škofovloškem ozemlju.

S praznovanjem smo zaključili dne 9. januarja 1974, t. j. z občinskim praznikom

občine Škofja Loka. Skozi program praznovanja smo spremljali delavnost slovenskega človeka, ki si je na škofjeloškem ozemlju krojil usodo sam — kot tlačan z vilami in kmečkim orodjem v kmečkih uporih, kot okupiranec s puško v rokah, pa tudi z golimi rokami, z iznajdljivostjo, požrtvovalnostjo in tovarištvom. Po osvoboditvi pa je požgane in porušene domove spreminjal v naselja, kakršna imamo danes. Primerjava opravljenega dela s postavljenim okvirnim delovnim progra-

mom pa prikazuje, da so bila vsa predvidevanja realizirana in celo presežena.

Opomba: V navedenem sestavku sem samo v skopih obrisih orisal praznovanje velikega jubileja. Sistematičen prikaz dela vseh, ki so s svojo dejavnostjo prispevali k praznovanju 1000-letnice, pa bi bilo možno opisati samo v posebni dokumentacijski publikaciji. Zato se tistim organizatorjem programov, ki jih nisem posebej omenil, opravičujem.

Lojze Malovrh

MUZEJSKA ZBIRKA V ŽIREH

Po dobrih treh letih pripravljalnega dela žirovskega pododbora Muzejskega društva in s pomočjo sodelavcev Loškega muzeja v Škofji Loki ter ob finančni podpori nekaterih žirovskih podjetij in ustreznih dejavnikov v občini so v Žireh 14. oktobra 1973 odprli lokalno muzejsko zbirko. Z njo so se Žirovci delovno pridružili praznovanju tisočletnice Škofje Loke.

Misli na oživitve muzejske dejavnosti v Žireh

Žirovci se ne morejo ponašati z mogočnimi ali s starodavnimi zgodovinskimi spomeniki, vendar so posamezniki sami zase ali v pogovoru s podobno mislečimi prišli do spoznanja, da bi bilo potrebno ohraniti tudi drobne priče o preteklosti te kotlinice. S tem bi ji dali primerno spoštovanje, sedanjemu mlademu rodu pa pomagali razumevati. Ker sta do nedavna dajali Žirem pečat predvsem dve gospodarski panogi, čevljarstvo in čipkarstvo, so se misli ustavljale največ pri tem, kako bi ob sicer nujnem moderniziranju čevljarstva in usihanju čipkarstva zagotovili spomin na njuno žirovsko tradicijo in krajevne posebnosti.

Misli na to so se še okrepile ob proslavi tridesetletnice škofjeloškega Muzejskega društva, ko je bil kot najvidnejši rezultat dejavnosti njegovega pododbora v Železnikih odprt nov oddelek loškega muzeja. Prav tedaj so predstavniki društva in muzeja izrazili upanje in željo, da bo v Poljanski dolini morda prav v Žireh ustanovljen enak pododbor in čez čas kak oddelek, ki bi bil povezan s škofjeloškim muzejem, kar so nekateri prisotni Žirovci z veseljem pozdravili.

Podobni glasovi so bili na obeh straneh:

v Žireh in Škofji Loki. Le združiti in uskladiti bi jih bilo treba ter enotno usmeriti.

K temu je, čeprav še osamljeno, skušal prispevati članek Razmišljanje o ustanovitvi podružnice škofjeloškega Muzejskega društva (avtorica M. S.: Delo, življenje. Glasilo tovarne Alpina Žiri. XI. letnik št. 8, Žiri 15. nov. 1969, str. 13—14), ki je nastal kot sad pogovorov z domačini (npr. z Milošem Mlinarjem, Janezom Sedejem, Alfonzom Zajcem) in še posebej spodbujen s sorodnimi mislimi članov Muzejskega društva in delavcev Loškega muzeja v Škofji Loki na omenjeni proslavi.

Za oživitve spomina na tipajoče začetke in na ilustracijo še neuskkljenih težej navedimo iz njega naslednje: »... Da bi se pa ta želja uresničila, moramo sami najprej poprijeti za delo. Treba bi bilo ljudi — ustanovni odbor — ki bi se povezal z odborom loškega Muzejskega društva in ustreznimi organi, da bi mogli dobiti primeren prostor ali morda stavbo, ki bi bila tudi kulturnozgodovinsko zanimiva, in denar za odkup predmetov. Delal naj bi propagando, da bi prebivalci morda take stvari tudi podarjali in bi mogel pri nas res kmalu zaživeti »šušarski muzej«. V tem muzeju oziroma oddelku loškega muzeja bi bila največja pozornost posvečena začetku in razvoju čevljarstva v naši kotlini do ustanovitve tovarne Alpina. Tako bi pomembno ponazarjali preteklost kraja...

Morda bi tak muzej obsegal po dogovoru s škofjeloškim muzejem še kak drug oddelek iz gospodarstva ali kulture, ki sta značilna za Poljansko dolino. Če bi mu pridružili še drobno zbirko naših slikarjev samoukov, bi njegovo vrednost precej povečali.